

Литвы с Белоруссией свидетельствует, что духовные, экономические и политические силы отечества на протяжении многих лет не обнаружили самоорганизующей силы исторической памяти народа как объекта стратегий воспроизводства личности гражданина, субъекта отношений продуктивного добрососедства и благосостояния народа. Торговые отношения Литвы с Белоруссией показывают, что объектом стратегий политических сил все еще остается прибыль. Прибыль как объект стратегий не в состоянии в сознание личности, субъекта торговых отношений индоктринировать мотивы моральных истин добрососедства. Частный интерес вне системы отечества, без системной связи с политическими силами отечества, не может стать субъектом стратегий продуктивного добрососедства. Только политическим силам отечества Конституция Литвы предписывает обязанность бороться с энтропией этнической культуры, ценностей народа и тем самым заботиться о функциональном состоянии исторической памяти народа.

Выводы

Логика системного бытия явлений действительности свидетельствует, что фундаментальным объектом стратегий становления и воспроизводства моральных истин добрососедства является самоорганизующая сила исторической памяти народа. Конституция Литвы обязывает политические силы Литвы проявить заботу о сохранении ценностей народа, форм исторической памяти народа как сущности отношений добрососедства и благосостояния народов постсоциалистических стран. Всякая политическая система развивается на основе моральных истин добрососедства. [5, с.192].

ЛИТЕРАТУРА

1. Отношения Литвы и Белоруссии. - Отчет министерства иностранных дел Литвы. 2007, с. 1. www.sekunde.lt
2. Ю.Каросас. Необходимо менять отношения с Белоруссией. 2008.08.05., с.1. www.lrt.lt
3. И.Сребалюс. Основы познания синергетики. 2007, с.3. - <http://e-stud.vgtu.lt/files/dest/1482>
4. А.Мацейна. Этническое воспитание. - Каунас, 1992, с. 98. (на литовском яз.)
5. Аристотель. Избранные сочинения. - Вильнюс, 1990, с. 192. (на литовском яз.)

BILATERALNE STOSUNKI GOSPODARCZE UNIA EUROPEJSKA – REPUBLIKA BIAŁORUSI

Katarzyna Czerewacz¹

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

1. Uwagi wstępne

Jednym z głównych celów polityki Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich było intensyfikowanie wzajemnej zależności i powiązań gospodarczych republik należących do układu. Miało to na celu spajanie gospodarek, wzmocnienie przynależności w ramach państwa, a także zerwanie historycznych związków z innymi narodami [Naruniec 2005, s.21] azjatyckimi, czy europejskimi. Znacząca większość handlu transgranicznego odbywała się w ramach ZSRR. Infrastruktura tworzona była w taki sposób aby zaspokajać potrzeby całego układu i jednocześnie uniemożliwiać samodzielne funkcjonowanie rynków wewnętrznych poszczególnych uczestników układu.

---

¹ Dr. Katarzyna Czerewacz, Katedra Ekonomii i Nauk Społecznych, Wydział Zarządzania, Politechnika Białostocka, ul. O. St. Tarasiuka 2, 16-001 Kleosin, e-mail: kacz@pb.edu.pl, tel.: +4885 7469821

Podobna polityka, choć mniej intensywna i skuteczna prowadzona jest w ramach obecnie funkcjonujących na obszarze poradzieckim ugrupowań kreowanych przez Federację Rosyjską: Wspólnoty Niepodległych Państw, Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej. Republika Białorusi jest członkiem wszystkich wymienionych ugrupowań, jak również Związku Federacji Rosyjskiej i Białorusi, co w znacznym stopniu wpływa na kierunki współpracy gospodarczej tego kraju. Z jednej strony z punktu widzenia eksporterów spoza obszaru WNP handel z Białorusią może oznaczać również dostęp do rynków innych zintegrowanych z nią państw, a niskie koszty siły roboczej mogą stanowić dodatkowy atut dla potencjalnych inwestorów. Z drugiej strony porozumienia integracyjne pogłębiają związki gospodarcze Białorusi z państwami WNP, uzależniają jej gospodarkę od Federacji Rosyjskiej nie tylko w zakresie importu surowców energetycznych ale również kapitału i strategicznych produktów, zmniejszają konkurencyjność jej gospodarki, uniemożliwiają również dywersyfikację kierunków współpracy gospodarczej tego kraju.

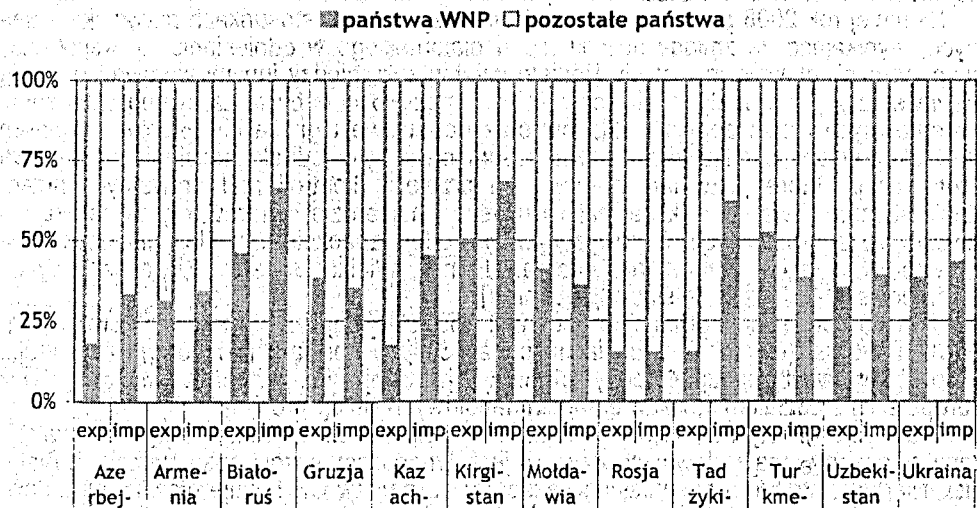
Analizując dane prezentowane na wykresie nr 1 wyraźnie widać, że Białoruś i Kirgizja to dwa państwa, które w największym stopniu powiązane są handlowo, a co za tym idzie również gospodarczo z obszarem WNP.

Białoruś jest atrakcyjnym partnerem gospodarczym dla państw Unii Europejskiej. Niemniej czynniki polityczne, fakt że kraj ten nie jest członkiem WTO oraz liczne bariery w dostępie do rynku tego kraju znacznie ograniczają bilateralne stosunki ekonomiczne.

Wykres nr.1 Procentowy udział w obrotach handlowych poszczególnych państw WNP, w ramach ugrupowania i poza nim.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Oficjalnej Witryny Internetowej, Wspólnoty Niepodległych Państw <http://www.cisstat.com/eng/mac-09.htm> z dnia 20.08.2008

2. Zakres i charakter stosunków gospodarczych między Unią Europejską i Republiką Białorusi

Podstawę bilateralnych stosunków gospodarczych między UE i Białorusią stanowi podpisana w 1989 roku Umowa o współpracy gospodarczej i handlu między WE i ZSRR. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych Republika Białorusi podpisała w 1995 roku z Unią Europejską bilateralną Umowę o Partnerstwie i Współpracy, która jednak do dnia dzisiejszego nie funkcjonuje, zgłosiła również w 1993 roku chęć uczestnictwa w Światowej Organizacji Handlu.

Starania Unii Europejskiej koncentrują się na stworzeniu strefy stabilności politycznej i ekonomicznej, która obejmą Unię i jej najbliższych sąsiadów, a więc również Białorus [Urbanowska, Borko 2006, s. 25]. Wizja ta znalazła odzwierciedlenie w rezolucji przyjętej w 2003 roku przez Parlament Europejski: O stosunkach między Unią Europejską i Białorusią w kierunku przyszłego partnerstwa [2002/2164(INI)] oraz komunikacie Komisji Europejskiej z 2003 roku: Szeroka Europa – Sąsiedztwo: nowe ramy stosunków z naszymi wschodnimi i południowymi sąsiadami.

Najbardziej kompleksową wizję rozwoju stosunków politycznych i gospodarczych Unii Europejskiej z państwami sąsiedzkimi zawiera Europejska Strategia Polityki Sąsiedzkiej [European Neighbourhood Policy Strategy Paper COM(2004) 373 Final], zgodnie z którą wzajemna współpraca miałaby prowadzić do przyjmowania przez państwa sąsiedzkie standardów UE w tempie i na zasadach uzgodnionych indywidualnie z każdym państwem sąsiadującym z Unią Europejską, nie wykluczając ani nie sugerując przyszłego członkostwa tych krajów w Unii. Celem jest tu osiągnięcie lepszej współpracy gospodarczej (handlowej, inwestycyjnej) oraz eliminacja wszelkich zagrożeń transgranicznych [Urbanowska, Borko 2006, s. 26].

Białoruś jest niestety jedynym państwem, z którym do tej pory nie podpisano Umowy o Partnerstwie i Współpracy stanowiącej podstawę prawną do wzajemnej współpracy w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedzkiej.

Zgodnie z Rezolucją Parlamentu Europejskiego w sprawie sytuacji na Białorusi z 15 września 2004 oraz zapisami Europejskiej Strategii Polityki Sąsiedzkiej [European Neighbourhood Policy Strategy Paper COM(2004) 373 Final, s.4] „Parlament postanowił; by nie podejmować dalszych kroków w kierunku ratyfikowania układu o partnerstwie i współpracy, dopóki władze Białorusi nie dadzą jasnych sygnałów świadczących o ich zamiarze pełnego poszanowania podstawowych reguł demokracji i praw człowieka [Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie sytuacji na Białorusi, 15.09.2004]. Komisja Europejska kładzie tu obecnie nacisk na pomoc w działaniach wspierających tworzenie społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi.

Niemniej rok 2008 przyniósł nieoczekiwane ożywienie w stosunkach białorusko – unijskich, wynikające ze zmiany polityki rządu białoruskiego w odniesieniu do współpracy gospodarczej, głównie inwestycji. Podjęte działania to między innymi wprowadzenie ulg dla inwestujących w małych miejscowościach, możliwości nabycia za symboliczną sumę nierentownych i zadłużonych zakładów oraz dodatkowe ulgi dla inwestorów z wolnych stref ekonomicznych. Najważniejszym posunięciem było jednak zniesienie tzw. prawa „złotej akcji”, które pozwalało państwu na przejęcie kontroli nad prywatnymi przedsiębiorstwami i była największą, najgroźniejszą i najbardziej kontrowersyjną barierą dla inwestorów zagranicznych. Z powyższych powodów znacznie wzrosło zainteresowanie inwestorów z takich państw jak: Austria, Niemcy, Wielka Brytania, Litwa czy Polska. [Wierzbowska – Miazga, Kłysiński 2008, nr44].

Unia Europejska jest drugim po Federacji Rosyjskiej najważniejszym partnerem handlowym Białorusi (tabela 1), z udziałem ponad 31% w obrotach handlowym tego kraju. Białoruś natomiast zajmuje 45 pozycję wśród najważniejszych partnerów handlowych Unii Europejskiej z udziałem 0,3 % w obrotach handlowych Unii [Eurostat].

Bilateralne obroty handlowe, w ostatnich pięciu latach charakteryzują się dużą dynamiką, czego jedną z głównych przyczyn jest dynamiczny wzrost gospodarczy na Białorusi. Niemniej struktura białoruskiego eksportu do państw UE bazuje głównie na surowcach i produktach nisko przetworzonych. Ropa i produkty ropopochodne stanowią aż 56,7%, metale i wyroby metalowe 12,9%, drewno i produkty z drewna 6,3%, produkty chemiczne 5,9%, a tekstylne 3,9% białoruskiego eksportu do państw Unii Europejskiej. Z kolei państwa UE sprzedają na Białorusi głównie maszyny i urządzenia, które stanowią 33,8%, sprzęt transportowy – 15,5% oraz produkty chemiczne stanowiące 11,3%. [Eurostat, EU External Trade, Trade Issues, Belarus]

Tabela 1. Najważniejsi partnerzy handlowi Białorusi w 2007 roku

	Główne kierunki importu			Główne kierunki eksportu			Najważniejsi partnerzy handlowi		
	Państwo	Min euro	Procentowy udział	Państwo	Min euro	Procentowy udział	Państwo	Min euro	Procentowy udział
	Świat	20	100,0	Świat	16	100,0	Świat	36	100,0
1	Rosja	11	57,8	UE	7	40,0	Rosja	18	49
2	UE	5	23,9	Rosja	6	38,4	UE	11	31,2
3	Ukraina	1	5,7	Ukraina	1	6,2	Ukraina	2	5,9
4	Chiny	1	2,6	USA		2,9	Chiny	1	2,4
5	USA		1,1	Chiny		2,2	USA		2,0
6	Japonia		0,7	Kazachstan		1,6	Kazachstan		1,0

Źródło: Eurostat, EU External Trade, Trade Issues, Belarus

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113351.pdf

Unię można rozpatrywać zarówno jako jedno ugrupowanie integracyjne jak też w rozbiciu na poszczególne państwa członkowskie. W ramach UE część państw przejawia szczególne zainteresowanie współpracą gospodarczą z Białorusią, co znajduje swoje odzwierciedlenie w obrotach handlowych i inwestycjach. Wśród państw Unii charakteryzujących się największym udziałem w białoruskich obrotach handlowych w 2005 roku znajdowały się: Holandia 7,9%, Niemcy 5,6%, Polska 4,4 Wielka Brytania 3,9% wcześniej około 7% [Urbanowska, Borko 2006, s. 32].

Podobnie wygląda sytuacja w przypadku kraju pochodzenia inwestycji zagranicznych lokowanych na Białorusi. Niemcy są trzecim co do wielkości inwestorem, a czwartym Wielka Brytania, w pierwszej dziesiątce państw, z których napływa najwięcej inwestycji znajdują się ponadto: Austria, Holandia, Łotwa, Cypr oraz brytyjskie Wyspy Dziewicze [Urbanowska, Borko 2006, s. 135].

3. Konkluzje

Po rozpadzie ZSRR pozostało silne uzależnienie nowopowstałych państw od Rosji oraz wysoki stopień wzajemnej komplementarności gospodarek. Trudna sytuacja ekonomiczna, z jaką borykają się były republiki radzieckie dodatkowo wzmacnia ten rodzaj powiązań. Do głównych problemów należy tu brak kapitału inwestycyjnego, niestabilizowana lub autorytarna władza. Wykształcone za czasów ZSRR powiązania gospodarcze i handlowe są trudne do zastąpienia. Wymagają długoletniej konsekwentnej polityki gospodarczej, której koszty ponosiłoby społeczeństwo tych krajów. Białoruś jest tego przykładem.

Republika Białoruska dysponuje znacznym potencjałem w postaci chłonnego rynku, taniej i wykształconej siły roboczej, osiągalnych na miejscu surowców oraz możliwością dostępu przez jej terytorium do tynków innych krajów WNP czy tylko EAWG.

Wśród największych problemów ograniczających rozwój stosunków gospodarczych UE i Białorusi należy wymienić duży stopień komplementarności Białorusi z Rosją, brak reform zmierzających do poszanowania reguł demokracji i praw człowieka, ograniczanie i zastępowanie przez stronę białoruską importu produkcją własną [Czerewacz, Konopelko, Matoszko 2006, s. 85].

Należy jednak zauważyć, że w sferze gospodarczej polityka dywersyfikacji kierunków obrotów handlowych przyniosła Białorusi wzrost udziału państw Unii Europejskiej do 40% w całości eksportu i prawie 24% w całości importu i stale charakteryzuje się wysoką dynamiką (tabela 1).

Struktura handlu Białorusi z państwami Unii Europejskiej jest mniej korzystna niż ogólna struktura obrotów handlowych Białorusi. W relacjach z państwami Unii białoruski eksport ma profil głównie surowcowy a wyroby wysoko przetworzone nie znajdują tam

nabywców, podczas gdy import zdominowany jest przez maszyny i urządzenia. Podczas gdy białoruski eksport do mniej rozwiniętych państw WNP w dużej mierze dotyczy konkurencyjnych tam urządzeń. Niemniej polityka ograniczania importu nie jest tu rozwiązaniem i może przynosić tylko krótkotrwałe efekty. W dłuższej perspektywie jedynie wzrost konkurencyjności wyrobów może zmienić tą tendencję.

Bez wątpienia Republika Białorusi aby się rozwijać potrzebuje kapitału zagranicznego, który mogą dostarczyć podmioty z Unii Europejskiej.

W roku 2008 Republika Białorusi znacznie zaktywizowała swoją politykę wobec Unii Europejskiej. Działania na niwie politycznej takie jak otwarcie w Mińsku przedstawicielstwa Unii Europejskiej, zwolnienie więźniów politycznych, czy umorzenie procesów przeciw partiom opozycyjnym dają szansę na rozpoczęcie dialogu z UE w sprawie Umowy o Partnerstwie i Współpracy. [Wierzbowska – Miazga, Kłysiński 2008, nr44].

Z kolei działania, które poprawiły klimat inwestycyjny przyniosły wymierne rezultaty w postaci wzrostu napływu inwestycji zagranicznych, zostały pozytywnie ocenione przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju i Międzynarodowy Fundusz Walutowy oraz dają podstawy do ponownego włączenia Białorusi do unijnego Generalnego Systemu Preferencji.

Należy oczywiście pamiętać, że czynniki polityczne w przypadku Białorusi determinują politykę gospodarczą, dlatego tak pożądane ocieplenie stosunków unijno – białoruskich w 2008 roku może sugerować początek nowej jakościowo współpracy ale niestety również chwilowe ocieplenie mające na celu wzmocnienie pozycji Białorusi w dialogu z Federacją Rosyjską. [Wierzbowska – Miazga, Kłysiński 2008, nr44].

LITERATURA:

1. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, European Neighbourhood Policy STRATEGY PAPER, Brussels, 12.5.2004, COM(2004) 373 final
2. Czerewacz K., Konopelko A., Matoszko J., *zakres i Uwarunkowania współpracy gospodarczej Polski z Białorusią*, [w:] *Stosunki gospodarcze Polski ze Wschodem*, pod red. P. Bożyka, WSEI, Warszawa 2006.
3. EU Trade Statistics, Eurostat Statistics
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113351.pdf
4. European Parliament, "Wider Europe – Neighbourhood", 2003.
5. Eurostat, EU External Trade, Trade Issues, Belarus
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/belarus/index_en.htm
6. Komunikat Komisji Europejskiej Szeroka Europa – Sąsiedztwo: nowe ramy stosunków z naszymi wschodnimi i południowymi sąsiadami, 2003
7. Naruniec A. (red.), *Kazachstan Przewodnik dla Przedsiębiorców*, UNIDO, Warszawa, 2005.
8. Oficjalna Witryna Internetowa Wspólnoty Niepodległych Państw
<http://www.cisstat.com/eng/mac-09.htm>
9. Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie sytuacji na Białorusi, 15.09.2004
http://www.mpp.org.pl/10/bialorus_rezolucje_ue.doc
10. Rezolucja Parlamentu Europejskiego, O stosunkach między Unią Europejską i Białorusią w kierunku przyszłego partnerstwa (2002/2164(INI)) luty 2003
11. Urbanowska J. Borko H., *Białoruś. Przewodnik dla Przedsiębiorców*, UNIDO, Warszawa 2006.
12. Wierzbowska – Miazga A., Kłysiński K., *Ożywienie w stosunkach białorusko – unijnych*, Tydzień na wschodzie. OSW, Warszawa 2008 nr 44.